

ACC. N:R **M.10121**:1-6.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Landskap: Skåne. Upptecknat av: Karl Åkesson.
Härad: Bara. Adress: Bantorget 13, Lund
Socken: Nevishög. Berättat av: Karl Åkesson.
Uppteckningsår: 1946. Född år 1881 i Nevishög.

Kalendern och dess märkesdagar. s. 1-6. N. M. 72.

Skriv endast på denna sida!

ACC. NR **M.10121** /.

1.

N.M.

Frågelista 72

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

KALENDERN OCH DESS MÄRKESDAGAR

Almanackan

Min far - lantbrukare, f. 1827 - berättade, att förr - förmodligen under hans barndoms- och ungdomstid - var det rätt vanligt inom andra hushåll, att man icke hade almanack. Man använde sig då av en för ändamålet gjord "stock", enligt den uppfattning jag fick, ungefär lik en fyrkantig alnastock, där man skurit in en del hack, som skulle beteckna årets gång och annat och där man bekvämt kunde utläsa tiden till någon viss bestämd händelse, hänförande sig t.ex. till vissa jordbruksgöromål, kreaturens nedkomsttider o.dyl., en anordning, som man redde sig ganska bra med. Hur den såg ut och hur den användes, är mig i övrigt ej bekant.

Det är knappast troligt, att någon annat än i undantagsfall tagit fel på söndag eller annan helgdag under 1800-talet med dess i början därav sammanträngning i byalag och vidare med dess starka kyrklighet.

Prinster

ACC. N:R M. 10121: 2.

2.

LUNDS UNIV.
FOLKMINNES-
ARKIV

Almanackan, ej försedd med anteckningsblad, köptes alltid på boklådan, bokhandeln i Lund. Sådana varor tycktes liksom ej harmoniera med vanlig diversehandel. Almanackan förvarades i mitt barndomshem alltid i fars chiffonier, där den alltid studerades vid planläggningen av lantbruksgöromålen.

I almanackan antecknades viktiga händelser, såsom barnens födelser och, sedan de tillväxt något, vissa karaktäristiska och roliga uttryck, som de kommit med, samt kreaturens nedkomsttider. För övrigt förde far alltid från 1855 dagbok, visserligen mycket kortfattad men ganska omfattande, över händelserna inom familjen, såsom angående hälsa och sjukdom, skola, främmande och bortbjudna m.m., inom jordbruket, inom kummunala förvaltningen och angående bekanta familjers familjeförändringar m.m. samt om större förändringar i väderleken, såsom under sommaren stora regn och svår torka, dessa av betydelse för trädesbearbetningen och för skörden, och om svårare åskväder och om av dessa förorsakade och andra eldsvådor. Min farfar, lantbrukare, f. 1792, förde från 1811 enstaka ganska välutvecklade anteckningar om upplevda och världs-

händelser, om sina tjänster från och med 1802 och lönerna därvid och om grödornas storlek och slag samt viss brevbok. Även hans far, lantbrukare, f. 1749, förde från och med 1781 noggranna anteckningar om hemmanets grödor. Samtliga dessa anteckningar äro förvarade hos mig och äro bearbetade i en särskild i arbete varande släktförteckning.

Almanackorna förvarades i vissa fall omsorgsfullt, och själv innehar jag en så gott som obruten serie från och med 1841.

Solens plats på firmamentet vid vintersolståndet och dess stigning därifrån och till nyårsdagen liksom också första nymånen på året, den sistnämnde, särskilt om den kom någorlunda tidigt, observerades alltid såsom ett slags ljusets bärare mot våren.

De väderleksuppgifter, som funnos i äldre almanackor, omgavs med ganska liten aktning. De hade litet om ens något värde i jämförelse med en skarpt väderlekstränad bondes. Denne gick ju också dagen igenom på sin mark, och på grund av sin yrkesställning observerade han ständigt väderlekstecknen. Han kunde därför ofta nå en ganska hög grad i konsten att förutsäga väderleken. Min far

förutsade den ofta till tredje dagen. Till vidare belysande härav kan nämnas, att en löjtnant Björkman i Djurslöv, hos vilken min far tjänade i mitten av 1840-talet, under en av dess vackra och strålande högsommardagar, då han upptäckte ett ytterst litet moln, yttrade: "Se där ett litet moln. Pass på, om det inte blir en åska." Min far berättade, att det blev till en av de strängaste åskor, som han mindes.

Emellertid var icke ovanligt, att då almanackans väderleksuppgifter voro felaktiga, almanackan fräntogs sitt gamla hedervärda namn och kallades lögn-nacka. Väderleksuppgifternas borttagande ansågs därför som en avlagd belastning.

Årets indelning

Årstiderna indelade man praktiskt taget så, att v å r e n började Froedaen, Vårfrudagen den 25 mars. Ty efter denna dag går aldrig frosten inom hus här. Det har den icke gjort sedan 1800-talets början. Den kunde visserligen tillfälligtvis härja utom hus men ej på logen, där man då tryggt lagrade potatis. Våren avslutades med tillsåningen, det slutförda såningsarbetet omkring

den 10 maj. Då började S o m m a r e n med torvupptagning, byggnadsreparationer etc. Den avlöstes av h ö s t e n den dag, det första skördetaget togs omkring 29 juli - 5 aug. Hösten varade tills det sista rävset inkörts omkring 25 aug. - 5 sept., då e f t e r h ö s t e n började och räckte till den 10 nov. Före denna dag lägger sig nämligen aldrig här vintern, som då börjar.

Kyngemosse, Kyndelsmässodagen började man äta middafton, måltid även kl. 4 e.m., och Froedaen började man gå till sängs vid dagsljus.

Djurens dräktighetstid räknades alltid i veckor, 40 för nötkreatur och 16 för svin, Beträffande de sistnämnda brukade man ofta vid dräktighetstidens början skära in ett hack på vänstra tumnageln högst uppe. Då detta växt ut, var dräktighetstiden slut.

Efter 1885, då sockerbetsodlingen började här, uppdelades efterhösten i den egentliga efterhösten, som räckte till den 1 okt., och bedetiden, bettiden, som då började.

Vid tidigt vårväder började man inte gärna sådden förrän efter det stora vårregnet, ett större regn, som i regel kom i

första hälften eller i mitten av april.

Under 1800-talet från 1840 brukades mångenstädes att alltid slå ängarna, särskilt må-ängarna midsommarafton.

Märkesdagar

Knutsdagen hade alltid och har troligen fortfarande en viss betydelse såsom julens avslutningsdag. I min mors - f. 1841 - barndomshem - hennes fader hette Knut - hände det så gott som aldrig, att de icke den dagen antingen hade främmande eller voro bortbjudna.

Först efter Knutsdagen kunde emellertid för allvar jordbruksarbetet, tröskning med plejel, slaga åter börja. En dag på 1840-talet vid denna tid av året, gav fars husbonde om kvällen vid sängdags sina drängar beskedet: "I morgon får vi börja stiga upp igen.". De hade under hela jultiden stigit upp först kl. 5 f.m. Nu skulle de åter börja stiga upp i vanlig tid, kl. 4 f.m. På 1870-talet började man med hästtröskning och steg upp först kl. 5 f.m.